

Věstník MZd ČR, částka 1/2020

Ministerstvo zdravotnictví

Vzdělávací program specializačního vzdělávání

PSYCHOLOG VE ZDRAVOTNICTVÍ - PSYCHOTERAPIE

leden 2020

1. Cíl specializačního vzdělávání**2. Minimální požadavky na specializační vzdělávání****3. Rozsah požadovaných teoretických znalostí, praktických dovedností a seznam výkonů**

- 3.1 Teoretické znalosti (získávají se vlastním studiem literatury, povinnou účastí na kazuistických seminářích a absolvováním povinného specializačního kurzu):
- 3.2 Seznam požadovaných výkonů (logbook)
- 3.3 Účast na vzdělávacích aktivitách
- 3.4 Učební osnova praktické části

4. Hodnocení specializačního vzdělávání**5. Profil absolventa**

- 5.1 Charakteristika činností, pro které absolvent specializačního vzdělávání získal způsobilost

6. Charakteristika akreditovaných zařízení a pracovišť

- 6.1 Akreditovaná zařízení a pracoviště

7. Programy povinných kurzů, stáží, seminářů

- 7.1 Charakteristika vzdělávacích aktivit
 - 7.1.1 Program specializačního kurzu v psychoterapii
 - 7.1.2 Program specializačních seminářů v psychoterapii

8. Seznam doporučené literatury

1. Cíl specializačního vzdělávání

Specializační vzdělávání v oboru **Psychoterapie** je určeno pro psychology ve zdravotnictví a klinické psychology. Jeho cílem je získání specializované způsobilosti osvojením specifických teoretických znalostí a praktických dovedností v oblasti psychoterapie, umožňující samostatnou činnost specialisty - **Psychoterapeuta**.

Za výkon povolání se považuje systematická psychoterapie, rehabilitace psychických funkcí u

pacientů všech skupin se zdravotními nebo psychickými onemocněními, poruchami a riziky, školení ostatních zdravotnických pracovníků v oblasti psychoterapie a metodické řízení a organizace psychotherapeutické péče

2. Minimální požadavky na specializační vzdělávání

Podmínkou pro zařazení do specializačního vzdělávání v oboru je splnění základního kmene v oboru klinická psychologie a absolvovaných 200 hodin komplexního psychotherapeutického výcviku schváleného pro zdravotnictví. Psychotherapeutické výcviky schvaluje komise, která je navržena Institutem postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví (dále jen „IPVZ“) jako pověřenou organizací ministerstva ve spolupráci s odbornými společnostmi. Seznam schválených psychotherapeutických výcviků je zveřejněn na stránkách IPVZ a pravidelně (nejméně 1x ročně) aktualizován.

Specializační vzdělávání se uskutečňuje při výkonu povolání

- a) formou celodenní průpravy v rozsahu odpovídajícím stanovené týdenní pracovní doby podle ustanovení vyplývajících ze zákona [č. 96/2004 Sb.](#), o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činnosti souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o nelékařských zdravotnických povoláních), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 96/2004 Sb.“) pod odborným dohledem klinického psychologa s kvalifikací v psychotherapii (psychotherapeuta) nebo lékaře s kvalifikací v psychotherapii, školitele, formou celodenní průpravy.
- b) nebo formou externí průpravy, která se liší od celodenní průpravy tím, že doba určená na praktické zdravotnické činnosti může být zkrácena nejvýše na polovinu doby stanovené pro celodenní průpravu. Úroveň a celková doba této průpravy nesmí být v součtu nižší než u celodenní průpravy. Za kvalitu a dodržení celkové délky externí průpravy, která nemůže být kratší než u celodenní průpravy, odpovídá akreditované zařízení.

Specializační vzdělávání sestává z praktické části, tedy z vlastní psychotherapeutické práce ve zdravotnictví a z části teoretické, která se skládá ze samostatného studia a z absolvování povinných vzdělávacích akcí.

Praktická část je tedy vlastní psychotherapeutická práce s pacienty a požadované minimální penzum konkrétních výkonů je popsáno dále ve vzdělávacím programu a jejich uskutečnění se zaznamenává do logbooku.

Teoretická část navazuje na pregraduální studium, specializační vzdělávání v klinické psychologii i na znalosti získané v průběhu psychotherapeutického výcviku. Požadované znalosti získá frekventant jednak vlastním studiem literatury, jednak povinnou účastí na kazuistických seminářích, kde jsou prezentované kazuistiky zasazovány do teoretického rámce, a jednak absolvováním povinného specializačního kurzu (popsaného dále v textu).

V rámci plnění podmínek specializačního vzdělávání probíhá hodina teoretické výuky v rozsahu 45 minut a praktická část v rozsahu 60 minut.

Celková délka specializačního vzdělávání **je minimálně 24 měsíců.**

3. Rozsah požadovaných teoretických znalostí, praktických dovedností a seznam výkonů

Nedílnou součástí vzdělávacího programu je vedení záznamu o provedených výkonech (logbook) v rámci celé odborné praxe. Seznam výkonů a jejich četnost je stanoven jako minimální, aby účastník specializačního vzdělávání zvládl danou problematiku nejen po teoretické, ale i po praktické stránce.

Specializační vzdělávání v psychoterapii navazuje na základní kmen v klinické psychologii, nicméně do doby složení základní atestace z klinické psychologie musí účastník pracovat pod odborným dohledem klinického psychologa.

3.1 Teoretické znalosti (získávají se vlastním studiem literatury, povinnou účastí na kazuistických seminářích a absolvováním povinného specializačního kurzu):

Vedle znalostí a dovedností, získaných během základního specializačního vzdělávání v klinické psychologii, musí psycholog ve zdravotnictví (nebo klinický psycholog) v rámci přípravy na výkon praxe psychoterapeuta rozšířit a prohloubit, případně nově získat, tyto teoretické znalosti:

Z oboru psychoterapie

Obecná psychoterapie

1. Definice, předmět, cíle, metody, základní předpoklady a charakteristiky psychoterapie
2. Historie a současné směry v psychoterapii
3. Indikace pro psychoterapii v klinické praxi
4. Účinné faktory individuální a skupinové psychoterapie
5. Psychoterapeutický vztah a pracovní aliance, přenos a protipřenos
6. Motivace, náhled a změna v psychoterapii
7. Psychoterapeutický proces, iniciace, propracování a ukončení léčby
8. Individuální psychoterapie
9. Skupinová psychoterapie
10. Terapeutická komunita
11. Rodinná terapie
12. Párová terapie
13. Etické principy v psychoterapii
14. Výzkum v psychoterapii
15. Výcvik v psychoterapii

16. Vztah psychoterapie a farmakoterapie
17. Negativní efekty psychoterapie a psychogenní iatrogenie
18. Motivační rozhovor

Specifické přístupy v psychoterapii

1. Psychoanalýza a psychoanalytická psychoterapie
2. Dynamická a interpersonální psychoterapie
3. Katatymně-imaginativní psychoterapie
4. Rogersovská (na osobu zaměřená) psychoterapie, psychoterapie zaměřené na emoce
5. Humanistická a existenciální psychoterapie, logoterapie
6. Gestalt terapie
7. Transakční analýza
8. Hypnotická psychoterapie
9. Kognitivně behaviorální terapie, dialekticko behaviorální terapie, schematerapie
10. Relaxační terapie a na všímavost zaměřené terapie
11. Strategická komunikační terapie a rodinná terapie
12. Systemická a rodinná terapie, narativní psychoterapie
13. Integrativní psychoterapie
14. Psychodrama a dramaterapie
15. Arteterapie, muzikoterapie a psychogymnastika
16. Psychoterapeutická práce se sny a imaginací
17. Psychoterapeutické poradenství

Speciální psychoterapie

1. Psychoterapie u psychotických poruch
2. Psychoterapie u afektivních poruch
3. Psychoterapie u poruch adaptace
4. Psychoterapie u fobických a úzkostných poruch
5. Psychoterapie u obsedantně-kompulsivní poruchy

6. Psychoterapie posttraumatické stresové poruchy
7. Psychoterapie disociativních a konverzních poruch
8. Psychoterapie somatoformních poruch
9. Psychoterapie poruch příjmu potravy
10. Psychoterapie závislostí na návykových látkách
11. Psychoterapie sexuálních dysfunkcí
12. Psychoterapie u poruch sexuálního vývoje
13. Psychoterapie specifických poruch osobnosti
14. Psychoterapie u psychosomatických onemocnění
15. Psychoterapie u závažných a psychosociálně zatěžujících onemocnění, psychoterapeutické poradenství a psychoterapie u závažných tělesných onemocnění
16. Psychoterapie u pervazivních poruch v dětském věku
17. Psychoterapie emočních poruch v dětství
18. Psychoterapie poruch chování v dětství a adolescenci
19. Psychoterapie v případě suicidálního rizika
20. Psychoterapie traumatizovaného dítěte
21. Psychoterapie psychosomatického onemocnění v dětství a dospívání
22. Psychoterapie dítěte se závažným tělesným onemocněním nebo handicapem
23. Psychoterapie seniorů
24. Psychoterapie u umírajících

Z ostatních oborů

Základní znalost psychofarmakologie a jejího specifického a nespecifického vlivu na psychoterapii, výhody a nevýhody kombinace

Základní znalost biologických nefarmakologických terapeutických postupů v psychiatrii a jejich možného vlivu na psychoterapii

Základní přehled principů a postupů psychosociální rehabilitace lidí s duševními poruchami

Odborné praktické znalosti a dovednosti:

Psychodiagnostika:

- Schopnost samostatné volby specifických diagnostických nástrojů a určení strategie vyšetření, dovednost administrace a interpretace psychodiagnostických technik a stanovení závěru relevantního pro vytvoření terapeutického a rehabilitačního

plánu.

Psychoterapie:

- Praktická znalost psychoterapeutického vedení pacientů všech věkových skupin. Schopnost navázat kontakt s pacienty a jejich rodinnými příslušníky, s personálem zdravotnických zařízení.
- Schopnost (obecně) diagnostikovat osobnost a psychopatologii, formulovat psychoterapeutickou hypotézu a jako její důsledek navrhnout léčebný postup a tento následně realizovat nebo indikovat. Schopnost hodnotit a měřit výsledky psychoterapie.
- Schopnost provádět systematickou psychoterapeutickou péči a dlouhodobé psychoterapeutické vedení pacientů všech skupin.
- Znalost etiky v psychoterapii.

Všeobecné požadavky:

Právní problematika ve zdravotnictví:

- Právní problematika, organizace systému zdravotní péče. Zdravotnická legislativa, základní právní předpisy vztahující se k posudkové činnosti.
- Schopnost organizačně vést a plánovat provoz některého typu psychoterapeutického zařízení a koordinovat jeho práci s ostatními zdravotnickými pracovišti a poskytovat jim konsiliární služby. Zvládat spolupráci s odborníky jiných zdravotnických oborů, se zařízeními sociální péče a veřejnými institucemi. Má osvojeny základní pedagogické dovednosti a dokáže se aktivně podílet na výuce klinických psychologů, lékařů a ošetrovatelského personálu a školit v oboru psychoterapie.

3.2 Seznam požadovaných výkonů (logbook)

Uchazeč o atestační zkoušku z oboru psychoterapie musí předložit seznam pacientů, u nichž byly provedeny tyto výkony:

Výkony	Počet případů
Komplexní či cílené vyšetření se závěrem relevantním pro plánování a vedení psychoterapie (Psychoterapeutická diagnostika zaměřená na formulování případu a z toho odvozeného plánování terapie, diagnostika fungování pacienta (emoce, kognice, chování, vztahy, systémy), porozumění individuálním maladaptivním vzorcům a opakujícím se souvislostem pacienta, stabilizační, podpůrné	5
intervence, budování pracovní aliance, konceptualizace problému pacienta, vytvoření základních hypotéz v daných oblastech, diagnostika opakujícího se maladaptivního vzorce, hypotéza o vzniku obtíží, cíl terapie, metoda terapie, její očekávaný účinek).	
Systematická individuální psychoterapie u pacienta s potížemi z oblasti úzkostných poruch v rozsahu alespoň deseti sezení.	3
Systematická individuální psychoterapie u pacienta s potížemi z oblasti afektivních poruch v rozsahu alespoň deseti sezení.	3
Systematická individuální psychoterapie u pacienta s potížemi z oblasti psychotických poruch v rozsahu alespoň pěti sezení v rozsahu minimálně šesti týdnů.	3
Systematická individuální psychoterapie u pacienta s potížemi z oblasti závislostí v rozsahu alespoň deseti sezení.	3

Psychoterapie individuální, event. krizová intervence nebo individuální klinické poradenství u dětí a dospívajících (věk 0-19 let).	5 pacientů
Psychoterapeutická práce s rodinou.	10 sezení
Aktivní účast minimálně na 20 skupinových a/nebo komunitních sezeních vedených kvalifikovaným psychoterapeutem v kontinuitě - systematická účast.	20 sezení

3.3 Účast na vzdělávacích aktivitách

Kurzy, semináře	Počet dní
povinný specializační kurz před atestační zkouškou	5 dní
minimálně 1x za semestr povinná účast na teoretickém kazuisticky orientovaném semináři pořádaném pracovištěm akreditovaným pro teoretickou část VP. Alespoň jednou povinně s aktivní účastí.	Minimálně 4x 1 den
komplexní psychoterapeutický výcvik schválený pro zdravotnictví (Psychoterapeutické výcviky schvaluje komise, která je navržena pověřenou organizací ministerstva (IPVZ) ve spolupráci s odbornými společnostmi. Seznam schválených psychoterapeutických výcviků je zveřejněný na stránkách IPVZ a pravidelně (nejméně 1x ročně) aktualizován.).	
další odborné akce relevantní pro psychoterapii, pořádané IPVZ, AKP ČR, ČMPS, ČSL JEP, ČAP a jinými odbornými společnostmi.	

3.4 Učební osnova praktické části

Celková doba	Počet měsíců
Psychoterapie - povinná praxe (do dosažení specializované způsobilosti pod odborným dohledem kvalifikovaného psychoterapeuta) na psychoterapeutickém pracovišti, z toho nejméně 6 měsíců na akreditovaném pracovišti. Z těchto šesti měsíců musí být alespoň jeden měsíc na specializovaném psychoterapeutickém pracovišti.	24 měsíců
Charakteristika specializovaného psychoterapeutického pracoviště - jde o pracoviště s lůžkovou či ambulantní formou péče, kde psychoterapeutické činnosti převažují nad ostatními léčebnými postupy. Takovým pracovištěm se rozumí nemocniční klinika, oddělení, denní či frakcionovaný stacionář s alespoň 2 odborníky s kvalifikací v psychoterapii. Na takovém pracovišti probíhá psychoterapeutická diagnostika a indikace vhodné psychoterapeutické léčby. Tato léčba probíhá v rámci psychoterapeutického programu, který sestává z individuálních a skupinových forem systematické psychoterapie a případně rodinné terapie.	1 měsíc

Povinnou praxi na akreditovaném pracovišti lze vykonat ve kterékoli fázi specializačního vzdělávání též formou odborných stáží.

4. Hodnocení specializačního vzdělávání

- a) Průběžné hodnocení školitelem - do průkazu odbornosti průběžné dokumentování praxe během přípravy a záznam všech absolvovaných školících akcí, zejména povinných; záznamy a hodnocení školitelem jsou prováděny pravidelně v šestiměsíčních intervalech.

- b) Předpoklad přístupu k atestační zkoušce:

absolvování povinných školících akcí - záznam v průkazu odbornosti,

splnění požadovaných výkonů (logbook potvrzený školitelem), obhájení předepsaných diagnostických a psychoterapeutických případů, vypracování kazuistiky, složení atestační zkoušky v oboru klinická psychologie

c) Vlastní atestační zkouška - probíhá dle §6 - 7 vyhlášky č. 337/2017 Sb., o zkouškách nelékařských zdravotnických pracovníků,

část teoretická - 3 odborné otázky:

- Obecná psychoterapie
- Specifické přístupy v psychoterapii
- Speciální

část praktická - obhajoba písemně vypracované kazuistiky.

Atestační zkoušku lze vykonat nejpozději do 5 let od splnění všech požadavků daných vzdělávacím programem. Při neúspěšném absolvování lze zkoušku opakovat nejdříve za 6 měsíců ode dne neúspěšně vykonané zkoušky. Atestační zkoušku lze opakovat nejvýše dvakrát.

5. Profil absolventa

Klinický psycholog - psychoterapeut po absolvování specializačního vzdělávání má odborné schopnosti, znalosti a dovednosti, které jej opravňují poskytovat specializovanou psychoterapeutickou péči pacientům všech věkových kategorií ve všech typech zdravotnických zařízení, ve státním i nestátním sektoru. Pracuje na samostatném pracovišti klinické psychologie nebo ve zdravotnickém týmu určitého lékařského oboru, je připraven organizačně řídit a plánovat provoz klinicko-psychologického zařízení. Je seznámen se zásadami poskytování zdravotní péče. Ve své činnosti vychází ze svých odborných znalostí a dovedností a z etických zásad klinicko-psychologické a psychoterapeutické péče.

5.1 Charakteristika činností, pro které absolvent specializačního vzdělávání získal způsobilost

Kromě odborných činností klinického psychologa s dětmi i dospělými (podle §22 zákona č. 96/2004 Sb., resp. §§122 - 123 vyhlášky č. 55/2011 Sb., o činnostech zdravotnických pracovníků a jiných odborných pracovníků) je způsobilý samostatně poskytovat i specializované psychoterapeutické výkony ve zdravotní péči, zejména:

Kvalifikovaná individuální systematická psychoterapie některým z obecně uznaných psychoterapeutických postupů.

Kvalifikovaná skupinová systematická psychoterapie některým z obecně uznaných psychoterapeutických postupů.

Kvalifikovaná komunitní systematická psychoterapie některým z obecně uznaných psychoterapeutických postupů.

Kvalifikovaná psychoterapie v malé skupině členů rodiny některým z obecně uznaných postupů.

Terapie indikovaných poruch a nemocí dětí do 8 let psychologickými prostředky prováděná ve skupině maximálně 5 osob.

Emergentní psychoterapie.

Do doby získání specializované způsobilosti (atestační zkoušky) vykonává psycholog ve zdravotnictví uvedené specializované činnosti pouze **pod odborným dohledem školitele**.

Dále je oprávněn k provádění činností zdravotnického pracovníka (v souladu s §3, odst. 1, 2 a §22 zákona č. 96/2004 Sb.).

6. Charakteristika akreditovaných zařízení a pracovišť

Vzdělávací instituce a zdravotnická zařízení zajišťující výuku účastníků specializačního vzdělávání musí být akreditována dle ustanovení §45 zákona č. 96/2004 Sb. Tato zařízení musí účastníkovi zajistit absolvování specializačního vzdělávání dle příslušného vzdělávacího programu. Minimální kritéria akreditovaných zařízení jsou dána splněním odborných, provozních, technických a personálních předpokladů.

6.1 Akreditovaná zařízení a pracoviště

Personální požadavky	Odborná kvalifikace školitele: - Atestace v oboru klinická psychologie či klinickém lékařském oboru, komplexní výcvik v psychoterapii a kvalifikační zkouška v psychoterapii (funkční specializace, certifikovaný kurz, atestace či ekvivalent), praxe alespoň pět let v úvazku 1,0 po získání kvalifikace v psychoterapii. - Zdravotnický pracovník - Nejméně pět let praxe na klinickém pracovišti poskytujícím psychoterapii Doklady o odborné a specializované způsobilosti. Personální zajištění: Pokud je na pracovišti zaměstnán pouze odborník ve funkci školitele, uvede pracoviště v žádosti jméno osoby, která přebírá funkci školitele a vykonává odborný dohled po dobu nepřítomnosti školitele na pracovišti, přesáhne-li tato doba 1 měsíc.
Materiální a technické vybavení	- Prostorové podmínky splňují běžné požadavky na pracoviště vhodné k provádění psychoterapie.
Organizační a provozní požadavky	Charakter pracoviště - Klinicko-psychologické pracoviště (samostatné ZZ nebo jako součást lůžkového nebo ambulantního zdravotnického zařízení), které provádí systematickou psychoterapii.
Bezpečnost a ochrana zdraví	- Součástí teoretické i praktické výuky je problematika bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, hygieny práce a požární ochrany včetně ochrany před ionizujícím zářením. - Výuka k bezpečné a zdravé neohrožující práci vychází z požadavků platných právních a ostatních předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. - Požadavky jsou doplněny informacemi o rizicích možných ohrožení v souvislosti s vykonáváním praktické výuky, včetně informací vztahujících se k opatřením na ochranu před působením zdrojů rizik.

7. Programy povinných kurzů, stáží, seminářů

7.1 Charakteristika vzdělávacích aktivit

7.1.1 Program specializačního kurzu v psychoterapii

Předmět	Minimální počet hodin
Psychoterapeutický proces. Etika v psychoterapii - Kontrakt a terapeutické uspořádání - Průběh psychoterapie, jednotlivé fáze - Přenos a protipřenos - Etické aspekty psychoterapie	4
Farmakoterapie a psychoterapie - Biologická, sociální, filozofická a psychologická východiska - Principy a význam psychoterapie založené na důkazech a vědecky ověřené psychoterapeutické postupy - Psychoterapie a farmakoterapie v klinické praxi (předpoklady integrace, přínosy, rizika)	4
Psychodynamický pohled na neurotická a psychotická onemocnění - Vznik a vývoj psychoanalýzy a od ní odštěpených škol - Pojem psychická realita - Ukázka klinické práce s neurotickým, hraničním a psychotickým pacientem	4
Kognitivně behaviorální terapie - Obecná charakteristika behaviorálních terapií - Kognitivně behaviorální terapie, třetí vlna KBT - Neobehaviorální model a úzkostné poruchy	4
Systemická a rodinná terapie - Modely systemické a rodinné terapie - Terapie jako změna významů - milánská škola a pokračovatelé - Sociální konstrukce a narativní přístupy	4
Psychoterapie dětí a adolescentů - Specifika psychoterapie u dětí - Uspořádání psychoterapeutické situace, vliv rodičů - Psychoterapie u specifických klinických problémů	4
Psychoterapie u psychosomatických poruch - Teoretická východiska - Specifika a rizika - Metody	4
Psychoterapie u psychotických poruch - Specifika - Možné cíle - Terapeutický vztah.	4
Celkem	32

Personální a technické zabezpečení kurzu

Personální zabezpečení

Lektoři - zkušení odborníci v oblasti psychoterapie, s minimálně 10 lety praxe (v úvazku 1,0) v oboru po získání kvalifikace v psychoterapii.

Technické zabezpečení

Učebna pro teoretickou výuku s příslušným vybavením; poskytnutí studijních textů

7.1.2 Program specializačních seminářů v psychoterapii

Předmět	Minimální počet hodin
Rozbor kasuistických příkladů	6
Aktuální téma z oblasti psychoterapie	2
Celkem	8

8. Seznam doporučené literatury

Doporučená literatura

Kratochvíl S. (2012). Základy psychoterapie. Praha: Portál

Prochaska J.O., Norcross, J.C. (1999). Psychoterapeutické systémy. Praha: Portál, 1995.

J. Raboch, P. Uhlíková, P. Hellerová, M. Anders, M. Šusta (eds.) (2014). Psychiatrie: Doporučené postupy psychiatrické péče IV. Praha: Psychiatrická společnost ČLS JEP, 2014

Vymětal J. (2004). Obecná psychoterapie. Praha: Grada

Vymětal J. (2007). Speciální psychoterapie 2. Praha: Grada

Vymětal J. (2010). Úvod do psychoterapie

VYBÍRAL, Z., ROUBAL, J.: SOUČASNÁ PSYCHOTERAPIE, PORTÁL, 2010

VYBÍRAL, Z., ROUBAL, J. : SOUČASNÁ PSYCHOTERAPIE. PORTÁL, PRAHA 2010. MCWILLIAMS, N. : PSYCHOANALYTICKÁ DIAGNÓZA. PRAHA, PORTÁL 2015

PRAŠKO, J., MOŽNÝ, P., ŠLEPECKÝ, M. A KOL.: KOGNITIVNĚ BEHAVIORÁLNÍ PSYCHOTERAPIE PSYCHICKÝCH PORUCH. TRITON, PRAHA 2007

WEISS, P. A KOL.: ETICKÉ OTÁZKY V PSYCHOLOGII. PRAHA, PORTÁL 2011.
